

H) Egyleti élet.

I. Arad városában.

Arad szab. kir. városában s a megyében létező egyesületek különféle feladatok megoldására alakultak. Némelyek célja a jótékonyság gyakorlása, másoknak a közművelődés emelése, ismét másoknak az önszegélyezés a kölcsönösség alapján, a betegségi vagy temetkezési segély alakjában; vannak végül egyesületek, melyek foglalkozási csoportok képviselőtét képezik. Vannak egyletek, melyek a szórakozás céljaira alakultak, hová a kaszinók, olvasó- és polgári körök tartoznak. Vannak továbbá tűzoltó- és végül sportegyletek.

Arad városában az egyleti élet jelenlegi nagy kiterjedése hosszú, most is tartó fejlődés eredménye. Az 1896. évben fennállott 52 egylet közül a legrégebb három a harminczas években alakult. A negyvenes és ötvenes években az egyletek nem szaporodtak, csak az 1867-dik évi kiegyezés után indult meg azok lendületes alkotása. Az 1860-as évek vége felé 3, a 70-es években 6, a 80-as években 16 s a 90-es években 26 alakult a maig is fennálló egyletek közül. Megjegyzendő azonban, hogy némely egylet megszűnt; ezek száma azonban nem oly nagy s a szaporulat így is még mindig jelentékeny marad. 1878-ban Aradon 31 egylet volt, azóta ujonan alakult 44, megszűnt 22 egylet, a szaporulat tehát 22; az egyletek jelenlegi száma 53, mely szám azonban az asztaltársaságokat s az iskolai egyleteket nem foglalja magában.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Arad vármegye és Arad szabad királyi város monographiája,

III. kötet: Első rész

Fennebb adtuk azon csoportokat, melyekre ez egyesületek feloszthatók; szám szerint e csoportok következőleg vannak képviselve: a jótékony egyesületek száma 8, a közművelődési egyesületek, a dalkörök és zenei egyesületeket ide számítva, 9, az önszegélyező egyesületek száma 16, az érdek-képviselői egyesületek 10, tűzoltó egyesület a városban 2 működik, a sport-egyesületek száma 6, társas egyesület pedig csak egy van.

A jótékony egyesületek tagjai a vagyonosabb kereskedő és iparos, továbbá az értelmiségi osztályból kerülnek ki. Egy részök nőkből áll; a jótékonyág gyakorlása általában nincs egy bizonyos körre szorítva, kivéve a zsidó felekezeti jótékonyági egyesületeket, melyek csak saját hitsorsosaik körében gyakorolják a jótékonyágot. Más felekezetek körében ily külön jótékony egyesületek nem léteznek. A város jótékony egyesületei számos taggal bírnak s a jótékonyágot igen nagy arányokban gyakorolják. A főbbek ezek: »Aradi szegénytanulókat segélyező egyesület«, »Aradi polgári jótékony egyesület«, »Aradi polgári jótékony nőegyesület«, »Báró Hirsch Mór jótékonyági egyesület«, »Aradi izr. nőegyesület«. A magyar »Vörös kereszt« egyesületnek Aradon választmánya van, mely a megyében 15 fiókkal bír.

A jótékony egyesületek tagjai nemcsak maguk gyakorolják a jótékonyágot, hanem a társadalmat is bevonják abba; erre szolgálnak a gyűjtések és még inkább a jótékonycélú multságok, melyek fényes eredménnyel szoktak járni; rendezésekben a nőegyesületek fáradhatlanok s kettős célt érnek el vele: a szegényekkel jótéteményt gyakorolnak, a gazdagabb osztálynak pedig multságot nyújtanak. Jótékonyág gyakorlásával foglalkozik az asztaltársaságok nagyobb része is.

A közművelődési egyesületeket a Kölcsey-egyesület, a román közművelődési egyesület, a román nők egyesülete, a zene-egyesület s néhány dalkör képviseli. A »Kölcsey-egyesület« városunk vidékének szellemi életében a legfontosabb tényezők közé tartozik; fontosságára való tekintettel külön fejezetben foglalkozunk vele. — A román közművelődési egyesület szűkebb körben működik, mivel az intelligencia körében a románság csekélyebb számmal van képviselve; a közművelődés előmozdítására tett szolgálatai nem nagy értékűek; a román nők egyesülete egy román leányiskola felállítására alakult. A zene művelésére alakult egyesületek a »zenekedvelők egyesülete« és a »philharmoniai társulat«. Az előbbinek célja a zene terjesztése s egy zenede fölállítására, az utóbbi pedig a zene művelése. A philharmoniai egyesület hangversenyei a város szellemi életében jelentős mozzanatot képeznek s nagyban hozzájárulnak a zenei ízlés fejlesztéséhez. A dalkörök tagjai túlnyomóan az iparos, kisebb mértékben a kereskedő és kishivatalnok osztályból kerülnek ki. Egynek kivételével mindegyik egy-egy mesterséggel foglalkozókból alakult. Céljuk a dal művelése, a mi tagadhatatlanul befolyással van tagjainak kedélyi művelődésére.

Az önszegélyező egyesületek közül a városban a betegsegélyező és a te-

metkezési egyletek vannak képviselve és pedig nagyobb számmal (16), mint az egyletek bármely más csoportja. Ez egyletek tagjai a szegényebb néposztály soraiból kerülnek ki, a mely nem képes tőkét gyűjteni s állandó biztos keresettel nem bír. Nagy szükségét pótolnak itt ezen egyletek, melyek tagjaikat a betegség folytán bekövetkező nyomortól megóvják, a gyógykezelést számukra biztosítják s halál esetén tisztességes eltakarításukról gondoskodnak. Képviselve van az egyletek tagjai között a szegényebb sorsú nép minden rétege; a munkás, cseléd, iparos és kereskedő, továbbá ezek segédei egyaránt szívesen lépnek be azokba s a lakosság legnagyobb része tagja valamely ilyen fajta egyletnek. Az ipari munkásokra nézve különben kötelező a valamely betegsegélyző pénztárba való belépés. A mi ezen egyletek szervezetét illeti, azok nagy része azonos foglalkozási ághoz tartozók társulatát képezik.

A képviseleti egyletek azon célból alakultak, hogy a valamely foglalkozást űzők közös érdekeit támogassák, az érintkezést a tagok között fentartsák s részben, hogy a szakismereteket terjesszék. Ilyenmű egyletek leginkább az iparos és kereskedő osztály körében léteznek, de más osztályok között is feltalálhatók. Ezen egyesületek nevezetesebbjei a Lloyd társulat, az ipartestület, a kereskedők köre s a gazdasági egylet, melyek egész osztályok érdekeit képviselik; ezekkel szemben az u. n. szakegyletek szűkebb körnek, többnyire egyetlen iparágnak szolgálatában állanak. Tűzoltó-egylet a városban kettő működik: az »Aradi önkéntes tűzoltókar« és az »Arad-gáji önkéntes tűzoltókar«; az előbbi 1831-ben alapított s a város egyik legrégebbi egylete, az utóbbi pedig egészen újabb keletű, mert csak 1894-ben jött létre. Az aradi önkéntes tűzoltókar már több mint 60 éve őrökdi a város tűzbiztonsága fölött s nem egyszer háritott el nagyobb veszélyt a lakosság fejről, de legújában nagyobb veszély esetén elégtelennek bizonyult.

Az arad-gáji tűzoltókar felállítása régóta érzett szükségét elégített ki; az aradvárosi tűzoltókar ugyanis a legjobb akarat mellett sem őrökdihetett kellőleg e távol fekvő városrész tűzbiztonságán, mivel nagyon sok idő kellett ahhoz, hogy a tűzoltóság a helyszínen megjelenjék. A két tűzoltókar működési köre jelenleg úgy oszlik meg, hogy a régi tűzoltókar a belváros és a vele összeépült Sarkad, Pernyáva, Séga s Ujtelep külvárosok tűzbiztonságára ügyel fel, de nagyobb tűzveszély esetén mind a kettő is kivonul.

Társadalmi érintkezés céljából alakult egylet csak egy van a városban: az »Aradi kaszinó-egylet« mely tagjainak számánál fogva a város legnagyobb egyletei közé tartozik. Helyisége régóta a város értelmiségének találkozó helyét képezi. Eredetileg 1860-ban alakult, de 1893-ban alapszabályait nagy mértékben módosította úgy, hogy ujonnan alakulását ez évtől számítják. A kaszinónak szép könyvtára is van, mely a közmű-

velődésre üdvös hatással van. Az aradvárosi sport-egyletek különböző jellegűek; a legrégebb közöttük egyúttal az összes városi egyletek között is a lövész-egylet, mely a városi polgárság, az iparos és kereskedő osztály, gyűlhelyét képezi; a városliget gondozása által a lövész-egylet nagy szolgálatot tesz a város közönségének. Ujabb eredetű a korcsolya-egylet.

Hasonlóképp igen széles körben működik az aradi tornaegylet, melynek kebelében kerékpárkör is létezik. Ezzel szemben zártkörűek a vadász-egylet, verseny-egylet s evezős-egylet, melyek tagjai az értelmi és birtokos osztály köréből kerülnek ki. Mindezen egyletekről a sport rovatában bővebben szólunk. Végre meg kell említeni, hogy »az országos nemzeti szövetség«-nek egy tevékeny vidéki választmánya keletkezett ujabban Aradon, mely »munkásképző intézmény«-e által a munkások százaival érintkezik s azoknak előadásokat tartat. Az egyleti élet általános jellemzésére megemlíthetjük, hogy két román egylet kivételével a többinek hivatalos nyelve a magyar; az iparos és kereskedő egyletek a magyar nyelv terjesztésére igen hathatósan működnek közre s egy ilyen egyesület a betegsegélyezés mellett a magyar nyelv terjesztésével hivatásszerűen is foglalkozik. Mindezt a következő táblázat foglalja össze.

K i m u t a t á s

az Arad szab. kir. város területén az 1896. év végén létező és működésben levő egyletekről.

Folyó szám	Az egylet czíme	Alakulásának ideje	C z é l j a	Megjegyzés
1	Aradi polgári jótékonyági egylet.	1831.	Munkaéptelenné vált vagyontalan egyleti tagok segélyezése vagy eltartása.	
2	Aradi polgári lövész-egylet.	1831.	A lövészet művelése (a városliget fentartása.)	
3	Aradi önkéntes tűzoltó kar.	1834.	Rendszeres tűzoltás és segítségnyújtás, a tűzoltó ügy fejlesztése, a tűzoltásban való elméleti és gyakorlati oktatás, tűzoltó gyakorló mesterek kiképzése és kiküldése.	Az egyesület 1884-ben fennállásának 50 éves jubileumát ülte meg. A hazai ilyenmű testületek között a legrégebb.
4	Román nemzeti közművelődési egylet.	1867.	Általában a román nép művelődése, az irodalom és társadalmi műveltség előhaladását elősegíteni felolvasások útján, minden politikai vitatkozás kizárásával.	
5	Aradi Lloyd.	1869.	Aradon kereskedelmi központot létesíteni, a kereskedelmi forgalom és az ipar érdekeit előmozdítani.	

Folyó szám	Az egyesület címe	Alakulásának ideje	C z é l j a	Megjegyzés
6	Aradvidéki tanítóegylet.	1871.	Buzdítani tagjait önképzésre, elősegíteni és védeni a tanfériak érdekét.	
7	Aradi kőműves, kőfaragó és kövezők ipartársulata.	1874.	A társulati tagokat vagy azok hozzátartozóit az őket véletlenül érhető inségtől megóvni.	
8	Aradi pinczér betegsegélyző és temetkezési egyesület.	1875.	Megbetegedett tagnak a helybeli kórházban díjtalan felvételét és gyógyítását eszközölni, kórházon kívüli ápolás esetén napi segélyben részesíteni, elhalálozás alkalmával a temetést az egyesület költségére rendezni.	
9	Aradi korcsolyázóegylet.	1877.	A korcsolyázás művelése és terjesztése.	
10	Aradi iparos-ifjak önképző és betegsegélyző egyesülete.	1879.	Az iparos ifjuság művelésének előmozdítása, egyleti tagok betegség esetén való segélyezése az elhalt tagtársak eltemetése.	
11	Aradi izr. jótékony nőegylet.	1879.	Nőnembeli izraelita szegényeket, betegeket, gyermekágyasokat, özvegyeket és árvákat gyámolítani, az izr. lányiskolába járó szegénytanulókat ruházni stb.	
12	Aradi Kölcsey-egyesület.	1881.	Társadalmi egyesülés a nemzeti közműveltség és magyar nyelv terjesztésére, a hazai irodalom pártolására, a tudományok népszerűsítésére, művészetek ápolására és fejlesztésére, valamint egy megyei általános múzeum alapítására és a szabadságharczi ereklyék gyűjtésére és nemzeti ünnepélyek megtartására.	
13	Aradi szegénytanulókat segélyző egyesület.	1882. módosítva 1891.	Az aradi községi iskolába járó, aradi illetőségű szegény tanulóknak ruhaneműkkel való ellátása, élelmezése, betegség esetén gyógykezelése, gyógyszerrel való ellátása.	

Folyó szám	Az egyesület czíme	Alakulásának ideje	C z é l j a	Megjegyzés
14	Aradi dalegyelet.	1882.	Működő tagoknak a négyes énekben való gyakorlása, különös tekintettel a nemzeti zenére.	Eredetileg »Dalárda« volt a neve s először a 60-as években alakult, a már előbb létezett zártkörű »ügyvéd-quartett«-ből.
15	Aradi vadász-egylet.	1884.	Tagjainak a vadászat szakszerű gyakorlását biztosítani, az orvvadászatot megakadályozni, — a hasznos vadállományt fejleszteni, vadnemek meghonosítására törekedni.	
16	Aradi magyarnyelvterjesztő, betegsegélyző és temetkezési egyesület.	1885.	Magyarnyelv terjesztés, tagjainak betegség esetén segélynyújtás, halálozás esetén a temetkezési költségek fedezése.	
17	Az aradi és vidéki román nők egylete.	1885	Alap létesítése, melynek jövedelméből Aradon belső lakással és tápintézzettel, valamint elemi népiskolával egybekapcsolt gör. kel. román hitfelekezeti felsőbb leányiskola felállítható legyen.	
18	Aradi általános munkás betegsegélyző egyesület.	1886.	Tagjait és azok gyermekeit betegség esetén segélyezni, halálozás esetén temetési költséget adni, huzamosabb munkaképtelenség esetén azokat a rokkant pénztárból segélyezni.	
19	Aradi zsidókoma és gemilut cheszed egyesület.	1886.	Szegény zsidóknak született fiu gyermekük részére komát nyújtani, a szülöttnak szegény szüleit segíteni, itt lakó, vagy átutazóban levő szegény zsidókat segélyezni.	
20	Aradi zenekedvelők egyesülete.	1886.	Aradon egy zenedének fenntartásával a műzene fejlesztése.	
21	Aradi chewra kadischa.	1886.	Betegápolás, betegeknek kórházban felvétele, pénzsegély, temetések eszközzése stb.	

Folyó szám	Az egyesület címe	Alakulásának ideje	C z é l j a	Megjegyzés
22	Aradi polgári jótékony nőegylet.	1841.	Vagyonnélküli árváknak el látása, neveltetése és a szegények segélyezése.	Az egyesület árvaházát tart fenn; 1891-ben fennállásának 50 éves jubileumát ünnepelte.
23	Első aradi betegsegélyző és temetkezési egylet.	1887.	Rendes tagjainak, nejeiknek és gyermekeiknek betegség esetén ingyenes gyógykezelése, gyógyszerek kiszolgáltatása, hetenként pénzbeli segélyben részesítése, halálozás esetén a hátramaradottak halotti jutalékban való részesítése, keresetképtelen tagoknak menhelynyújtás.	
24	Aradi első hadastyánegylet.	1888.	A hazafias erények fejlesztése, ünnepélyes alkalmakkor egyenruhában dísz kivonulás, az egyesületi tagok szellemi képzettségének fejlesztése, betegség és munkaképtelenség esetén pénzbeli támogatása, elhalálozás esetén temetési költségek nyújtása és testületileg való kivonulás.	
25	Első aradi hadászok betegsegélyző egylete.	1888.	A katonai és bajtársi szellem növelése, a magyar nyelv terjesztése, egyesületi tagoknak betegség, munkaképtelenség esetén orvosi és pénzbeli támogatás, temetési költségekhez való hozzájárulás, ünnepélyes alkalmakkor díszkivonulás, özvegyek és gyermekek halotti jutalékban való részesítése.	
26	Aradi ipartestület és annak kebelében szervezett békéltető bizottság.	1889.	Az iparosok között a rendet és egyetértést fentartani, az iparhatóság működését támogatni, az iparosok érdekeit előmozdítani.	
27	Aradi izraelita kiházasító egylet.	1889.	Az aradi izr. hitközségbe bekebelezett szegényeknek saját vagy törvényesen örökbe fogadott leányait készpénzbeli hozományban részesíteni.	

Folyó szám	Az egyesület címe	Alakulásának ideje	C z é l j a	Megjegyzés
28	Aradi kereskedő-ifjak közművelődési köre.	1890.	A művelődés és társalkodás előmozdítása, a hazai nyelv művelése, tudományok és hasznos intézmények terjesztése, állást kereső tagjai részére költség nélkül alkalmazást s viszont kereskedelmi cégeknek stb. megfelelő személyzetet díjmentesen ajánlatba hozni; állásnélküli tagjainak segélyezése.	
29	Aradi torna egyesület.	1891.	A tornázás, vívás és a testedző gyakorlatok tanítása és előmozdítása, a hazai tornázás ügyének fejlesztése.	
30	Philharmonia egyesület.	1891.	A zene és a magyar műzene ápolása, terjesztése, zeneművek előadása ének és zenekarok által.	
31	Aradi cipész és csizmadia szakegylet.	1892.	Tagjainak szakmabeli kiképzése, azok érdekeinek megvédése, munkanélküli tagok segélyezése, Aradról elutazó tagok utisegélylyel való ellátása, díjmentes munkaközvetítés.	
32	Aradi szabómunkások egylete.	1892.	A tagok szakmabeli kiképzése, azok érdekeinek megvédése, munkanélküli tagok segélyezése, Aradról elutazó tagok útisegélylyel való ellátása, díjmentes munkaközvetítés.	
33	Aradi kerületi betegsegélyző pénztár.	1892.	Ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezése az 1891. XIV. t.-cikk alapján.	
34	Aradi ipartestületi betegsegélyző pénztár.	1892.	Az 1891. XIV. t.-cikk értelmében az ipartestületi tagoknál alkalmazottak betegség esetén való segélyezése.	
35	Aradi pinczerek segélyző és elhelyező egylete.	1892.	Tagjait önhibájukon kívül bekövetkezett szükségben segélyezni, gyámolítani, haláluk esetén hátrahagyott családjukat támogatni.	
36	Az aradi waggongyári munkások dalköre.	1893.	Többhangú, rendszeres, férfi karének művelése.	

Folyó szám	Az egyesület címe	Alakulási- nak ideje	C z é l j a	Megjegyzés
37	Szárnyaskerék dalkör.	1893.	A tagoknak a négyes ének- karban való gyakorlása, ha- zafias dalok terjesztése, a tagok anyagi segélyezése.	
38	Aradi asztalosmunká- sok szakegylete.	1893.	Tagjainak szakbeli és szel- lemi kiképzése, azok érde- keinek megvédése, munka- nélküli tagok és utazó szak- társak segélyezése, díjmentes munkaközvetítés.	
39	Aradi kereskedőifjak betegsegélyző egyesülete.	1893.	Tagjainak betegség vagy baleset alkalmából segélye- zése, gyógyszer, étellemezés, ápolás és gondozás díjtalan- ul. Ezek igénybe nem vé- tele esetén táppénz.	
40	Aradi casino egyesület.	1893.	Az összetartás érzetét kifej- teni és a hazafias közműve- lődési, irodalmi, szépművé- szeti célokat anyagilag és erkölcsileg előmozdítani.	
41	»Báró Hirsch Mór« jótékonyági és önse- gélyező egyesület fiókja.	1894.	A jótékonyág gyakorlása és az önszegély.	Székhelye Buda- pest.
42	Az aradi pinczerek országos pinczérnyug- díjalapot gyűjtő asztal- társaság.	1894.	Az országos pinczérnyugdíj- intézet alaptőkéjére való gyűjtés.	
43	Aradi vas- és fém- munkások szakegylete.	1894.	Tagjainak szakbeli és szel- lemi kiképzése, azok érde- keinek megvédése, munka- nélküli tagok és utazó szak- társak segélyezése és díj- mentes munkaközvetítés.	
44	Aradi verseny egyesület.	1894.	Az úrlovasok szövetsége által Aradon rendezendő ló- versenyek sikeresítése érde- kében segédkezni, azokat külön díjak kitűzése által élenkíteni, a versenypályát jókarban tartani.	
45	Aradi polgári beteg- segélyező pénztár.	1894.	Férfi és nőtagokat megbete- gédésük esetén segélyezni, halál esetén azok számára temetés eszközésére járulé- kot szolgáltatni.	

Folyó szám	Az egyesület címe	Alakulásának ideje	C z é l j a	Megjegyzés
46	Arad-gáji önkéntes tűzoltókar.	1894.	Rendszeres tűzoltás és segítségnyújtás tűz és egyéb veszély esetén, a tűzoltóügy fejlesztése.	
47	»Maros« aradi evezős egyesület.	1895.	Az evezés rendszeres és sportszerű művelése által testedzés és ügyesség szerzése.	
48	Aradi tanítótestületek segélyalapja.	1895.	Rendes tagjait, ezek özvegyeit és árváit, esetleg más családtagjait segélyezni, halál esetén temetési illetményt biztosítani.	
49	Aradi vendéglősök és kávéoskó ipartársulata.	1895.	Tagjai közös ipari érdekei egységes társulati képviselőben részesíteni, hogy tagjai és a segítők és tanoncok közt rendezett viszonyok álljanak fenn, hogy elszegényedett tagok és ezek hátrahagyott hozzátartozói anyagi segélyben részesüljenek.	
50	Aradi kereskedők köre.	1895.	Művelődés előmozdítása, hazai nyelv művelése, helyszerzés állomást kereső tagjai részére költség nélkül s viszont kereskedelmi cégeknek stb. megfelelő személyzetet díjmentesen ajánlatba hozni; állás és kereset nélküli tagjainak segélyezése.	Régebben mint »kereskedő ifjak köre« állott fenn.
51	Aradi mérnök és építész egyesület.	1896.	Arad városi, Arad és szomszédos megyei mérnökök és építészek társas érintkezését létrehozni és fenntartani, a mérnöki és építészeti ügyeiket úgy a városban és megyében, mint a szomszédos megyékben megóvni és előmozdítani.	
52	Kossuth Lajos betegsegélyező és temetkezési egyesület.	1896.	Tagjainak megbetegedése esetén ingyenes gyógykezelést, gyógyszerek kiszolgáltatását biztosítani, azokat pénzübeli segélyben részesíteni, elhalálozáskor az özvegynek vagy örökösöknek halottjuttalékot biztosítani.	

Folyó szám	Az egyesület czíme	Alakulásának ideje	C z é l j a	Megjegyzés
53	Honvéd-egyesület.	1868.	Czélja az 1848/9. évi szabadságharcban résztvett honvédek segélyezése, illetőleg azok nyilvántartása s az állami nyugdíj kiosztása; továbbá a szabadságharc hagyományainak ápolása emlékünnepek által. Tagjai az összes 1848-as honvédek és nemzetőrök.	

Megemlítendő itt továbbá »a vidéki hírlapírók szövetkezetének aradi választmánya«, mely csak 1897-ben alakult s rövid fennállása óta szép tevékenységet fejt ki. Legujabban pedig — mint már említve volt — az »Országos Nemzeti Szövetség«-nek fiókja alakult meg Aradon. E mű nyomtatása alatt létesült az »Aradi Tisztviselők Fogyasztási Egyesülete« is, melyet tehát a maga helyén a szövetkezetek közt, már nem lehetett felsorolni.

II. Aradvármegyében.

A megyében létező egyesületek, bár abszolút számuk nagyobb, mint a városiaké, a lakosság sokkal kisebb százalékát ölelik fel s azonkívül átlag mindegyiknek is sokkal kevesebb tagja van, mint a városi egyesületeknek, a mit az értelmiség csekélyebb száma s a társadalmi érintkezés nehézségei eléggé megmagyaráznak.

Általában véve a megyében létező egyesületek távolról sem bírnak azzal a jelentőséggel, mint a városiak s kivétel nélkül igen szűk körben működnek. Nem lehet tagadni azonban, hogy ez egyesületek legnagyobb-részt jótékony hatást gyakorolnak a lakosságra.

Az egyesületi élet a járások szerint különböző fejlettségi fokot mutat. Legfejlettebb a gazdasági és szellemi műveltség magasabb fokán álló járásokban, nevezetesen a világosi s utána a pécskai járásban, hol a nagyobb községek társasélete is élénkebb. Egészen fejletlen az egyesületi élet a ternovai járásban, hol egyesület nem létezik s a nagyhalmágyi járásban, hol csak egy ilyen van. Az előbbi helyen a községek kicsinysége, az utóbbi helyen a vidék szegénysége s általános elmaradottsága oka az egyesületi élet hiányának.

A megyében levő egyesületek, céljuk szerint csoportosítva, a következő elhelyezéssel bírnak:

Tűzoltó egyesületek vannak: Mácsa, Gyorok, Kurtics, Uj-Panát, Pécska, Világos, Pankota, Mária-Radna és Uj-Paulis községekben; összesen 9.

Olvasóköri vagy *casinók* vannak: Mácsa, Medgyes Bodzás, Medgyes-Egyháza, Kis-Pereg, Szemlak 2, Pécska, Világos, Pankota, Mária-Radna községekben, Borosjenőn, Csermőn, Nagyhalmágyon, Simonyifalván, Kisjenőn, Borossebesen és Buttyinban; összesen 17.

Takarék- és segélyegyletek: Gyorok, Pécska, Pankota, Mária-Radna, Csermő, Apatelek, Kisjenő és Buttyin községekben; összesen 8.

Betegsegélyző és temetkezési egyletek: Pécska, Szemlak, Világos, Mária-Radna, Szlatina, Pankota, Uj-Szent-Anna 3, Ó-Szent-Anna, Uj-Fazekas-Varsánd, Kisjenő, Borossebes 5 és Dézna községekben; összesen 19 egylet 12 községben.

Ipartársulat: Eleken, Kisjenőn, Pankotán és Borosjenőn; összesen 4.

Főtékony nőegyesület: Gyorokon, Pécskán (izr.), Kisjenőn és Csermőn közösen; összesen 3.

Sportegyletek: Pankotán (lövész) és Kisjenőn (vadász); összesen 2. Az egyletek összes száma a megyében 62.

Ezen egyesületek nagyobbbrészt a 80-as és 90-es években keletkeztek, a nőegyletek pedig csak éppen a legutóbbi időből valók.

Megemlíttendők itt a »vörös kereszt« egylet fiókjai, milyen eredetileg 24 községben volt, de 1891. évben már csak a következő 15 községben állott fenn, ezek: Álgyst, Borosjenő, Borossebes, Buttyin, Glogovác, Elek, Gyorok, Kisjenő, Kurtics, M.-Pécska, Nagyhalmágy, Pankota, Radna, Soborsin és Világos.